

YÖNETİM EKONOMİSİ
TÜRKİYE EKONOMİSİ VE GÜNCEL SORUNLAR
TÜRK VERGİ SİSTEMİ

ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
PROF. DR. R. FERDA HALICIOĞLU

ÖĞRENCİ

2018-İSTANBUL

VERGİ NEDİR?

Türk Dil kurumu vergiyi, Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı para olarak tanımlamaktadır. (TDK) Vergi, bir ülke içinde yaşayan insanların maddi durumuna bakılmaksızın herkesten alınması gereken ekonomik bir yükümlülüktür.

Vergi Vermenin Önemi

Aynı vatan üzerinde yaşayan insanların vatandaşlık görevi olarak devlete karşı yerine getirmeleri gereken sorumluluklar bulunmaktadır. Bu sorumluluklardan biri de vergi vermektir. Vergi, ekonomik bir düzenlemedir. Vatandaşların devletten gördükleri hizmetlerin yerine getirilmesi ve devamlılığını sağlaması için vergi verilmesi gereken maddi bir karşılıktır. Vergi sisteminde vatandaş sınırları içinde bulunduğu ülkede; konutun, çevrenin, gelirin, alışverişin vergisini vermekle yükümlüdür. Verilen bu vergiler, enerji, su, yol, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve alt yapı çalışmalarında kullanılmaktadır. Vergiler döngüsel bir süreçte devlet ve millet arasında ekonomik bir denge oluşturarak ülkenin kalkınmasını ve gelişmesini sağlamaktadır. Vergi ödenmeyen bir devlet eğer çok güçlü bir gelir kaynağı yoksa kısa zaman içinde çok büyük maddi sıkıntılar yaşayacaktır. Çünkü vergiler devletler için her zaman en önemli gelir kaynağı olmuş ve güçlü bir ekonomiye sahip olmak için daima özen gösterilmesi gereken bir konu olmuştur.

TÜRK VERGİ SİSTEMİ

Vergi Sistemi

Belirli amaçlara ulaşabilmek için bilimsel kurallara dayanılarak düzenlenmiş vergiler topluluğudur. Bir başka deyişle, belirli bir anda bir ülkede uygulanmakta olan tüm vergilerin

oluşturduğu demet, o ülkenin vergi sistemini meydana getirir. Bu açıdan bakıldığında, Türk vergi sistemi deyimi, bugün Türkiye’de uygulanan ve bilimsel kurallara göre bir bütün teşkil edecek biçimde düzenlenmiş olan vergiler topluluğunun tümünü belirtir.

Diğer vergi sistemleri gibi, bugünkü Türk vergi sistemi de tarihi bir gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uygulandıkları ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal gereklerine göre kurulan vergi sistemleri, diyalektik yöntemin değişme ilkesine uygun olarak sürekli şekilde değişir ve gelişir. Malî literatürde genellikle vergi reformu diye adlandırılan bu dinamik oluşum, sosyal, ekonomik ve siyasal yapısı hızla değişen toplumlarda daha büyük bir önem kazanır. Gerçekten de toplumsal yapının malî bir fonksiyonu olan vergi sistemi, bazen gecikmesine rağmen, sonunda toplumun geçirdiği bu değişikliğe paralel olarak değişmek zorunda kalır. Türk vergi sisteminin tarihsel evriminde dönüm noktası 1925 yılıdır. Çünkü, Osmanlı imparatorluğu vergi sisteminden Cumhuriyet dönemi vergi sistemine geçiş hareketinin başlangıcı, âşar’ın kaldırıldığı 1925 yılına rastlar.

Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Vergi Sisteminin Özellikleri

Osmanlı İmparatorluğu ilk kuruluşunda vergilerini kısmen anavatandan getirmiş, kısmen işgal ettiği yerlerde bulduğu örf ve âdetlere göre almış, fakat yavaş yavaş bütün kanunlarında olduğu gibi vergilerinde de şer’î esasların tesiri altında kalmıştır. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu’nda vergiler örfî ve şer’î vergiler olmak üzere iki bölümden oluşuyordu.

Örfî vergiler (tekâlifî örfîye) tutarsız ve dağınık bir vergiler grubudur. Bunların temelini, işgal edilen ülkelerde eskiden beri var olan ve uygulanan vergiler oluşturur. Bunlara örfî vergi adının verilmesi de işgal edilen yerlerdeki örf ve âdetlere göre değişik biçimlerde uygulanmasından ileri gelir.

Şer'i vergiler (tekâlifî şer'îye) ise İslam hukuku esaslarına göre düzenlenmiş vergilerdir. Şer'i kurallara, yani dinî temellere dayanan bu vergiler zekât, öşür, haras ve cizye denilen dört vergiden oluşur. İslamiyet'in en önemli ve en yaygın vergisi zekâttır. Zekâtın özü, kendisi için gereğinden fazla malı olan kişilerin, malının kırkta birini fakirlere ve muhtaç olanlara vermesidir. Öşür, İslamiyet'ten önce de var olmasına rağmen, Müslüman yurttaşların elinde bulunan arazinin ürününden alınan devlet hissesi; haraç ise, işgal edilen ülkelerde Müslüman olmayanlara bırakılan topraklardan alınan devlet hissesidir. Cizye'de, Müslüman olmayanlardan askerlik yapmamaları karşılığında alınan bir çeşit dereceli baş vergisidir.

Örfî vergilerin ne zaman başladığı kesinlikle bilinmiyor; ancak XVI. yüzyıldan bu yana var olduğuna kuvvetle inanılır. Osmanlı Devleti hiçbir zaman düzenli gelirlere dayanan bir vergi devleti olamamıştı. (Kaynak:Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi-1974 Kaynak Kitaplar)

Cumhuriyet Dönemi Vergi Sistemi

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'ndan Orta çağ kalıntısı bir vergi sistemi devraldı. Cumhuriyet'in ilânından iki yıl sonra, bütün alanlardaki devrimlere paralel olarak vergicilik alanında da devrimlere girilmiş ve imparatorluktan devralınan vergilerin en önemlisi olan aşar yürürlükten kaldırılırken ağnam da (hayvanlar vergisi) temelden değiştirilmişti.

Türk vergiciliğinde 1925-1950 dönemi, modern vergiciliğe geçişin genellikle başarıya ulaşamamış girişimleriyle doludur. 1925'lerde batı ülkelerinde uygulanmakta olan yeni vergilerden esinlenerek 1926'da yürürlüğe konulan kazanç vergisi ile umumi istihlâk vergisi bu tür girişimlerin somut birer örneğidir.

Gerçekten de, 1929 dünya iktisadi kriziyle İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri, ülkenin ekonomik durumuyla birlikte vergi sistemini de alt üst etmişti. Örneğin, 1926 yılında yürürlüğe konulan

ve dolaylı vergilerin ekseni sayılan umumi istihlâk vergisi 1927’de yerini 1039 sayılı muamele vergisine bıraktı. Yalnız dört yıl yürürlükte kalabilen bu vergi de 1931’de kaldırıldı ve yerine 1860 sayılı muamele vergisi konuldu. Bu sonuncu kanun da dört yıl sonra 2430 sayılı Muamele Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırıldı. Altı yıllık uygulamanın beklenen sonuçları vermemesi üzerine 1940 yılında 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu yürürlüğe konulmuş ve bu sonuncu kanun bazı değişikliklerle gider vergisi reformunun gerçekleştirildiği 1957 yılına kadar uygulamada kalmıştır.

1925-1950 döneminde dolaysız vergilerin durumu da oldukça karışıktır. 1926 yılında Türk vergiciliğinde önemli bir adım atılmış ve temettü vergisi kaldırılarak yerine kazanç vergisi konulmuştu. Bu vergi gerçek kişilerin yanı sıra şirketleri de kapsamına alıyor ve sınırlı da olsa beyanname usulünü getiriyordu. 1934 yılında değiştirilen kazanç vergisi, birbirine karışmış gibi görünen şu dört vergiyi bünyesinde toplamıştır: patent vergisi, taahhüt vergisi, hakikî kazanç vergisi ve ücret vergisi. Bu dağınık vergileme düzeninin yarattığı bazı garip ve haksız durumlar 1950 gelir vergisi reformuna kadar sürdü.

1925-1950 döneminde, yukarıda açıklanan noktaların yanı sıra, giderek artan borçları karşılamak amacıyla, vergi sisteminin yapısını zedeleyen çoğu kısa, bazıları da uzun ömürlü birtakım dağınık vergiler konuldu. Bunlara örnek olarak iktisadî buhran, muvazene, Hava Kuvvetleri’ne yardım, gümrük çıkış ve toprak mahsulleri vergileri gösterilebilir. (Kaynak:Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi-1974 Kaynak Kitaplar)

Günümüz Vergi Sistemi

Türkiye de uygulanan vergi sistemi çok vergili sistem sınıflamasına girmektedir. Zaten günümüzde vergi sistemini tek bir vergiye dayandıran ekonomi yoktur. Türk vergi sistemini oluşturan vergiler gelir üzerinden alınan vergiler, harcama üzerinden alınan vergiler ve servet

üzerinden alınan vergiler olarak üç ana gruba ayrılır. Bu gruplarda bulunan vergi çeşitlerinin Tablo-1' de görebilirsiniz.

GELİR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	HARCAMALAR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER	SERVET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER
Gelirler Vergisi	Katma Değer Vergisi	Motorlu Taşıtlar Vergisi
Kurumlar Vergisi	Özel Tüketim Vergisi	Emlak Vergisi
	Gümrük Vergisi	Veraset Ve İntikal Vergisi
	Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi	
	Damga Vergisi	
	Değerli Kağıtlar Vergisi	
	Harçlar Vergisi	

Tablo-1 Türk Vergi Sistemini Oluşturan Vergiler (Kaynak verilerden toplanarak tarafımdan oluşturulmuştur.)

TÜRK VERGİ SİSTEMİNİ OLUŞTURAN VERGİLER

1-Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

- a) **Gelirler Vergisi:** Gelir Vergisi, gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan vergidir. Bu gelirler mal satışı, gayrimenkul veya menkul varlıkların getirisi, serbest meslek faaliyetleri sonucunda elde edilen kazançlar, zirai faaliyetler sonucunda elde edilen gelirler ile kanunda sayılan diğer bazı gelirlerdir. Gelir Vergisi, gelir tutarının (matrah), gelir vergisi oranıyla çarpılması şeklinde hesaplanır. Ancak gelir tutarı yükseldikçe vergi oranı artmaktadır. Hangi matrah tutarının hangi oranda vergilendirileceği, Maliye Bakanlığı tarafından her yıl yayınlanır. Yayınlanan bu tabloya Gelir Vergisi

Dilimleri denir. Gelir Vergisi hesaplanırken, yıl içinde oluşan matrahlar toplanır ve bu matrah toplamlarına karşılık gelen vergi dilimine göre oran belirlenir. Gelir Vergisi Kanunu Geçici 67. Madde Kapsamında Verilebilecek İhtiyari Beyanname, izleyen yılın mart ayının başından 25. günü akşamına kadar verilir.

b) Kurumlar Vergisi: Kurumlar Vergisi, kurum kazançları üzerinden alınan bir vergi türüdür. Kurum kazancı, gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluşur. Kurumlar vergisi, kurum kazancı üzerinden %20 oranında alınır.

Aşağıda sayılan kurumların kazançları, kurumlar vergisine tâbidir (KV Kanunu madde 1):

- Sermaye şirketleri,
- Kooperatifler,
- İktisadi kamu müesseseleri,
- Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,
- İş ortaklıkları.

Kurumlar vergisi, beyannamenin verileceği ayın sonuna kadar ödenir. Normal hesap döneminde 30 Nisan akşamına kadar, özel hesap döneminde beyannamenin verileceği ayın sonuna kadar verginin ödenmesi gerekir. Ödeme vergi dairelerinin anlaşma yapmış olduğu bankalar kanalı ile (internet bankacılığı dahil) yapılabilir.

2-Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

a) Katma Değer Vergisi: Katma Değer Vergisi yani KDV, yapılan mal ve hizmet teslimlerinde, mal veya hizmeti teslim alanın, teslim edene ödediği vergi türüdür. Katma değer vergisi dolaylı bir vergidir. "KDV" de Katma değer vergisinin kısa adıdır.

b) Özel Tüketim Vergisi: Özel Tüketim Vergisi ÖTV, insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan ürünlerin dışında kalan lüks tüketime giren ürünlere, çevre kirliliğine neden olan ve insan sağlığını etkileyen ürünlerin kullanımının miktarını düşürmek için belirli mallarda ve ürünlerde maktu olarak ya da oransal olarak alınmakta olan tüketim vergisidir.

Aşağıda sayılan maddeler Özel Tüketim Vergisine tabidir,

- Lüks ürünlerde (kürk, mücevher, lüks arabalarda gibi),
- İnsan sağlığına zararlı olan ürünlerde (Tekel ürünleri olan alkol, sigara gibi),
- Çevreye zarar veren ürünlerde (fosil atık, benzin, kömür gibi)

Özel tüketim vergisini, KDV'den ayıran kısmı ise; ÖTV bir ürünün ithal edilmesinde veya ilk satışında ortaya çıkmaktadır. KDV ise malın el değiştirmesinde, ikinci el olmasında bile uygulanabilmektedir. ÖTV'yi araçlarda ise son tüketici kullanıcı olan nihai tüketici yerine üreticiler, satıcılar ödemektedir. Daha önceleri başlamış olan istihlal vergisi gibidir.

c) Gümrük Vergisi: Memlekete ithal edilen veya memleketten ihraç edilen mallar üzerinden genellikle siyasî sınırı (gümrük hattı) geçtikleri sırada alınan vergilerdir. Çağımızda, ihraç mallarından ancak çok istisnaî hallerde vergi alındığından gümrük vergileri deyimi pratikte sadece ithal edilen mallara konan vergiler için kullanılmaktadır.

Gümrük vergileri, çok gayeli vergilerdir. Gayelerin birincisi iktisadidir. Eskiden beri gümrükler millî sanayi için en tesirli araç olarak kullanılmıştır. Bu maksatla ihdas edilen gümrüklere himayeci (hâmî) gümrükler denir. Bu gümrüklerin esas gayesi, yabancı menşeli malların maliyetini artırarak iç piyasada yerli sanayi için rekabet gücünü yükseltmek; millî ve yabancı malların maliyetleri arasındaki farkı, millî mallar lehine ortadan kaldırmaktır. Gümrük vergileri bu istikâmette fazla ileri giderek, maliyetten doğan rekabet şartlarını

eşitlendirmek yerine yabancı menşeli malları daha da pahalandırdıkları takdirde, genellikle ithalâtı önlemiş olurlar. Bu maksadı taşıyan ve yabancı menşeli mal ile benzeri yerli mal arasındaki maliyet farkını çok aşan gümrük vergilerine yasaklayıcı (prohibitive) vergiler adı verilir. Çağımızda gümrük vergilerinin iktisadî fonksiyonu, rekabet şartlarını eşitlendirmek yahut bu şartları yerli menşeli mallar lehine çok üstün duruma getirmek suretiyle gerçekleştirilen himayecilikten ibaret değildir. Gümrük vergisi oranları üzerinde oynayarak paranın dış değeri de ayarlanmakta ve bir bakıma bu vergi ile çoklu kur sistemi tatbik edilmiş olmaktadır. Bilhassa parasının dış paritesini gerçek değerinin üstünde tutan memleketlerde, ancak gümrük vergisi oranları arttırılmak suretiyle aşırı ithalâta ve ödeme dengesi açığına mâni olunabilmekte. fakat aynı memleketlerde ithali arzu edilen mallara ait gümrük vergilerine dokunulmamakta böylece onlar için daha düşük bir parite tatbik edilmiş olmaktadır. Gümrük vergileri bazı hallerde de devlete gelir sağlamak maksadıyla konur. Vergi münhasıran bu gaye ile konabileceği gibi aynı gaye verginin iktisadî fonksiyonu ile bir arada da takip edilebilir. Memlekette genellikle üretilmeyen mallara konan gümrük vergileri esas itibariyle devlete gelir sağlama gayesini güderler. Bunlara, hâmî gümrüklere zıt mahiyetlerini belirtmek üzere, malî gümrükler adı verilir, iktisadî maksatlı gümrük vergilerinin aynı zamanda devlete gelir sağlamaları, vergi oranlarının ithalâtı önleyecek derecede yüksek olmamaları halinde gerçekleşir.

Gümrük vergilerinin, devlete gelir sağlamaları arzulandığı derecede fiyat esnekliği olmayan mallara kaydırılması gerekmektedir. Bu sebeple, gelir fedakârlığına katlanmadan, yabancı menşeli lüks malların aşırı derecede vergilendirilmesi imkânı yoktur. Bununla beraber, gümrük vergisi, mutedil ölçülerde kalmak şartı ile vergi oranlarının vergi adaletini gerçekleştirme maksadıyla farklılaştırılmasına müsait bir vergi tipidir.

d) Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV), bankaların yaptıkları teslim ve hizmetlerden alınmamakta olan KDV yerine

ihdas edilmiş bir dolaylı vergidir. Mal teslimi ve hizmet ifası kapsamına girmeyen para teslimi ve para ile ilgili hizmetlerin ifası karşılığı yapılan işlemlerden Banka Ve Sigorta Vergisi alınmaktadır.Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, beyanname verme süresi içinde ödenir.

- e) **Damga Vergisi:** En büyük otorite olan devlet tarafından hazırlanan bürokratik işlemler ve belgeler ile iki özel kişi arasında akdedilen sözleşme vb. belgelerin resmiyetini sağlamlaştırmak açısından konulan vergiye denir.
- f) **Değerli Kağıtlar Vergisi:** Kanununa bağlı tabloda yazılı kağıtlar ve belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan noter belgeleri” değerli kâğıt” sayılır.
- g) **Harçlar Vergisi:** Harçlar Vergisi: Kamu kurum ve kuruluşlarının yaptıkları hukuki işlemler ve sundukları bazı hizmetler karşılığında, bu hizmetlerden yararlananlardan aldıkları ödemelerdir. Bu ödemenin doğması için toplum yararı sağlanmış olabileceği gibi, özel fayda da sağlanmış olabilir. Yargı harçları, noter harçları, tapu ve kadastro harçları, trafik harçları, pasaport harçları, harç ödemelerine örnek verilebilir. Pasaport almak isteyenler, pasaport harcı ödemek zorundadırlar.Harçlar da zorunlu bir ödemedir. İlgili hizmetten yararlanabilmek için harcın ödenmesi gerekmektedir. Ödenen vergide bir karşılık beklenilmez iken; harç ödemesi karşılığında ise bir hizmet alınmaktadır.Harçlar; karşılıklı, kanuni, cebri, nihai, nakdi bir yükümlülüktür.

3)Servet Üzerinden Alınan Vergiler:

- a) **Motorlu Taşıtlar Vergisi:** Araçların doğaya salmış olduğu emisyon oranına, aracın yaşı ve koltuk sayısına göre her yıl tutarları belirlenen bir taşıt vergisidir. Araç sahipleri MTV vergilerini her yıl iki kez ödemekle yükümlüdür. Kara taşıtlarının yanında uçak, helikopter ve motorlu deniz taşıtları gibi araçlar da MTV vergilerini ödemek zorundadırlar. Araçların trafik sicil kaydı başladıktan sonra MTV vergileri

ödenmeye başlanır. Aracın üzerinden trafik sicil kaydı silinene kadar MTV vergisi zorunludur.

b) Emlak Vergisi: Emlak Vergi Kanununa göre emlak vergisi arazi, arsa ve binalar için ödenmektedir. Bu tür taşınmazı olan mükellefler emlak vergisi ödemekle yükümlüdürler. Emlak vergisi ödeyecek kişilerin ilgili belediyelerin emlak servislerine müracaat etmeleri gerekmektedir.

c) Veraset Ve İntikal Vergisi: Bedelsiz veya karşılıksız olarak elde edilen servet unsurlarından alınan bir tür servet vergisidir. Yani servet üzerinden alınan vergidir. Kişi miras, vasiyet, vb. sebeplerle servete sahip olduğunda veraset ve intikal vergisi; bağış veya başka yollardan servet sahip oluyorsa intikal vergisi ödemek zorundadır. Veraset ve İntikal Vergisi Tahakkukundan itibaren 3 yılda ve her yıl Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere 2 eşit taksitte ödenir.

DOLAYLI VE DOLAYSIZ VERGİLER

Dolaylı Vergi: Mal ve hizmet aracılığıyla alınan, yükümlüsü önceden belli olmayan, harcamalar üzerinden alınan vergilere denir. KDV veya ÖTV bunun tipik örnekleridir. Her ikisi de alım satım üzerinden alınır.

Dolaysız Vergi: Gelir, kazanç ya da servet üzerinden alınır. Burada bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Gelir ya da kazancı elde etmiş olmak ya da servet sahibi olmak bu vergilerin alınma gerekçesidir. Gelir vergisi, kurumlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, emlak vergisi dolaysız vergilerin örnekleridir.

Dolaylı vergiler ile dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki paylarının birbirine yakın olması ve dolaysız vergilerin biraz daha yüksek olması tercih edilmektedir. Bunun temel nedeni dolaysız vergilerin dolaylı vergilere göre daha adil bir vergilemeye imkan sağlamalarıdır. Dolaylı vergiler herkesten eşit oranda alınır.

Örneğin istisnasız bütün mal ve hizmet satışlarına uygulanan %18 oranındaki KDV bu mal ve hizmetlerden yararlanan zengin ya da fakir herkesten bu oranda alınır. Bazı zorunlu mallarda KDV oranının fakiri korumak için %5'e indirildiğini düşünelim. Bu durumda aynı malı alan zenginler de düşük oranlı KDV ödeyecek ve amaca yine ulaşamamış olacaktır. Oysa dolaysız vergiler kademelendirilebilir. Örneğin gelir vergisi artan oranlı uygulanabilir. Yıllık gelirin ilke 10.000 TL'si için %10, 10.000 – 20.000 TL arası için %15, 20.000 – 30.000 TL arası için %20, 30.000 TL'nin üstü için %25 gelir vergisi uygulandığını düşünelim. Yıllık 10.000 TL kazanan bir kişi 1.000 TL gelir vergisi ödeyecek, buna karşılık yıllık 40.000 TL gelir elde eden kişi (1.000 + 1.500 + 2.000 + 2.500 =) 7.000 TL gelir vergisi ödeyecektir. Yani geliri çok olan daha yüksek oranlı gelir vergisi ödemiş ve kamu hizmetine daha fazla katkı yapmış olacaktır. (Eğilmez,M.2012)

OECD ÜLKELERİ VERGİ YÜKÜ KARŞILAŞTIRILMASI

Vergi Yükü: Verginin ödenmesi sonucu mükelleflerin gelirlerinde ya da servetlerinde bir azalmaya neden olmasıdır. Vergi yükünün ölçülen kısmına objektif vergi yükü ölçülemeyen kısmına ise sübjektif vergi yükü denir. Vergi yükününün bazı çeşitleri mevcuttur. Bu Çeşitleri bahsedecek olursak;

- a) **Toplam Vergi Yükü:** Bir ekonomide belli bir dönemde ödenen vergilerin oluşturduğu toplam yükü denir. Toplam vergi yükü aşağıdaki denklemle hesaplanır.

$$\text{Toplam vergi yükü} = \text{Ödenen vergiler} / \text{GSYİH}$$

- b) **Bireysel Vergi Yükü:** Bireylerin belli bir dönemde ödedikleri vergilerin, elde ettikleri gelirlerine oranıdır. Toplam vergi yükü aşağıdaki denklemle hesaplanır;

$$\text{Bireysel vergi yükü} = \text{Bireyin ödediği tüm vergiler} / \text{GSYİH}$$

- c) **Net Vergi Yüğü:** Belli bir dönemde ödenen toplam vergilerden, sunulan hizmetlerden sağlanan yararın düşülmesi ve bunu toplumun gelirine oranlanmasıyla bulunur.
- d) **Gerçek Vergi Yüğü:** Net vergi yükünün genişletilmiş halidir.
- e) **Bölgesel Vergi Yüğü:** Belli bir bölgede ödenen vergilerin o bölgede elde edilen gelire oranlanmasıdır.
- f) **Sektörel Vergi Yüğü:** Belli bir sektörün ödediği vergilerin o sektörün elde ettiği gelire oranlanmasıdır

Tablo-2'de OECD Ülkelerinin 2011 Vergi yüklerini görebiliriz;

	Toplam Vergi gelirleri / GSYH (%)	Dolayısı Vergiler / Toplam Vergiler (%)	Dolaylı Vergiler / Toplam Vergiler (%)	Sosyal Güvenlik Primi / Toplam Vergiler (%)	Toplam (%)
Avusturya	42,1	30,1	27,8	34,4	92,3
Belçika	44,0	41,8	23,1	32,2	99,2
Kanada	31,0	38,1	24,4	15,5	97,9
Çi	21,4	44,1	49,3	6,3	99,7
Çek Cumhuriyeti	33,3	22,0	33,7	43,8	99,5
Danimarka	48,1	65,1	31,9	2,1	99,1
Estonya	32,8	21,0	41,6	36,9	99,4
Fındıya	43,4	38,3	32,6	28,8	99,7
Fransa	44,7	31,2	24,8	37,9	93,9
Almanya	37,1	31,9	29,1	38,4	99,5
Yunanistan	31,2	28,1	38,9	33,0	100,0
Macaristan	35,7	20,3	42,5	34,5	97,4
İzlanda	36,0	31,9	34,2	11,8	97,9
İzrail	28,2	39,6	39,5	17,2	96,3
İtalya	32,6	37,3	26,3	31,2	94,8
Kore	25,9	41,7	31,4	23,5	96,6
Lüksemburg	37,1	42,7	27,3	29,7	99,8
Yeni Zelanda	19,7	60,1	29,9	0,0	100,0
Norveç	31,7	51,5	26,4	22,2	100,0
Slovak Cumhuriyeti	28,8	19,8	36,9	42,6	99,2
Slovenya	36,8	21,4	37,2	40,7	99,4
İspanya	31,6	33,0	26,2	37,5	98,8
İsviçre	44,5	37,7	29,1	22,8	99,7
İsviçre	28,5	53,0	22,5	24,4	100,0
Türkiye	23,0	27,8	30,3	19,7	98,0
İngiltere	35,5	47,9	32,7	18,9	99,5
ABD	25,1	59,0	18,2	22,7	100,0

Tablo-2 : OECD Ülkeleri Vergi Yükleri 2011 (Kaynak: www.oecd.org. Revenue Statistics.)

Tabloya göre karşılaştırmaya esas alınan OECD üyesi ülkelere baktığımızda şu sonuçlar karşımıza çıkıyor:

- Vergi yükünün en ağır olduğu ülke Danimarka. Onu İsveç, Fransa, Belçika ve Avusturya izliyor.
- Vergi yükünün en hafif olduğu ülke Yeni Zelanda. Onu Şili, Türkiye, ABD ve Kore izliyor.
- Dolaysız vergi yükünün en ağır olduğu ülke Danimarka. Onu Yeni Zelanda, ABD, Kanada, İsviçre ve İzlanda izliyor.
- Dolaylı vergi yükünün en yüksek olduğu ülke Türkiye. Onu Şili, Macaristan, Estonya ve Yeni Zelanda izliyor.

Vergi Yüklerinin Karşılaştırılması Sonucunda Türkiye'nin Durumu

OECD ülkeleriyle yaptığımız karşılaştırma bize Türkiye'nin düşük vergi yüküne sahip bir ekonomi olduğunu, bu vergi yükünün ağırlıklı olarak dolaylı vergilere dayandığını ve dolayısıyla vergi adaletini sağlamaktan uzak bir vergi yapısına sahip olduğunu gösteriyor.

2011 yılı itibariyle Türkiye'de dolaysız vergilerin payı yüzde 32,4 ve dolaylı vergilerin payı yüzde 67,6 olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolaylı vergilerin toplanma kolaylığı gibi büyük bir üstünlüğü olmakla birlikte adaletsiz bir yapısı da vardır. Dolaysız vergiler çok kazananın çok alındığı için vergi adaletini sağlarken dolaylı vergiler az kazananın görece olarak çok alındığı için vergi adaletini bozmaktadır. Dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu bir ekonomide gelir dağılımında eşitlik sağlamak da zorlaşmaktadır.

Dolaylı vergiler gelirin kazanılması üzerine değil de harcanması üzerine dayandığı için çok kazananı değil çok harcayanı vergilendirmek gibi bir adaletsizliğe yol açıyor. Gelir yükseldikçe harcama azalır, tasarruf arttığı için düşük gelirlinin harcamasının, gelire oranı yüksek gelirlilere göre daha fazla çıkıyor. Bu da onun nispi olarak daha fazla dolaylı vergi ödemesine neden oluyor. Özetle dolaylı vergiler nispi olarak düşük gelirliden daha çok vergi alınmasına yol açtığı için adaletsiz bir sonuç yaratıyor.

Bu nedenle de Türkiye açısından yapısal reformların en başında bu yapıyı değiştirecek düzenlemelerin yapılması geliyor. Bunu yaparken dolaysız vergilerin oranlarının artırılması yerine vergi sisteminin dışına çıkmış olan kazançların, kayıp ve kaçakların yani özetle vergi kaydı dışında kalmış kazançların sisteme alınması gerekiyor.(Eğilmez,M.2012)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Vergi, ülke ekonomileri için çok önemli bir kaynaktır. Türkiye’de vergi sistemine baktığımızda ise ülke bütçesinin çok büyük bir payının vergilerden karşılandığını görmekte beraber, çok da adil bir vergi sisteminin olmadığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de vergi bilincinin henüz tam anlamıyla kavranmadığı görülmektedir. Vergi bilincinin insanlar tarafından tam anlamıyla kavranabilmesi adına çalışmalar yapılarak, vergi kayıp ve kaçakların önüne geçilmelidir. Kayıp ve kaçakların önüne geçilmesi için yapılan çalışmalar adaletli bir vergilendirme için büyük bir adım olacak ve vergi oranlarının düşürülmesi hususunda yardımcı olacaktır. Aynı zamanda vergi yapılandırmaları üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü birçok insan vergi yapılandırmasından faydalanabileceğini bildiği için vergisini ödemekten kaçabilmektedir. Vergi yapılandırma, aynı zamanda vergisini zamanında ödeyen vergi mükelleflerinin yapılandırmalardan kendilerinin de faydalanabileceğini düşünerek vergi ödememesine sebep olabilir. Vergi sistemi için vergi bilinçlendirme, vergi yapılandırma ve kayıp kaçaklar üzerinde yapılacak olan detaylı çalışmalar daha adil ve etkin bir vergilendirme sistemi oluşmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- <http://edergi.atauni.edu.tr/atauniiibd/article/viewFile/1025003745/1025003574>
- https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/162/13.pdf
- <https://search.proquest.com/openview/58c2ba1c6dc4d94de535d6728771cbf6/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1626335>
- <http://vergi.nergi.net/vergi/neden-vergi-odenir/>
- www.anadolugenclik.com.tr/turkiyedeki-vergi-sistemi-120
- <http://www.mahfiertilmez.com/2011/12/turk-vergi-sistemi-ve-gelir-daglimn.html>
- <http://www.mahfiertilmez.com/2012/12/vergi-yuku-bir-ulkede-vergi-yuku-hesab.html>
- www.halkbankkobi.com.tr/NewsDetail/Dolayli-Vergiler-ve-Gelir-Dagilimi/6136
- <http://www.bircokbilgi.com/vergi-nedir-dunden-bugune-turk-vergi-sistemi>